

Hegyvidéki találkozások Ybl Miklóssal

Ebben az évben ünnepeljük Ybl Miklós (1814–1891) építész születésének kétszázadik évfordulóját. A mester korának egyik legkiemelkedőbb alakja volt, hatalmas életművet alkotott.

Ybl Miklós építész

Attól az Építészeti évtől 2014-ben az ő neve fémjelzi, rá emlékezünk szakmai sétánk műveinek bemutatásával, a tiszteletére rendezett számos konferencián, az Ybl Miklós öröksége című televíziós sorozatban, az épített kulturális emlékeket ünnepelve.

Ybl Miklós tervezett templomokat, kastélyokat, palotákat, bérházakat, villákat, lovárdákat, fürdőket, síremlékeket, mauzóleumokat is. Korai épületei, például a főtéri katolikus templom, a kecskeméti evangélikus templom, a ferencvárosi plébániatemplom vagy a Zichy-kastély Kálozon a hazai romantikus építészeti kiemelkedő alkotásai.

Később a neoreneszánsz stílusra tért át. E korszakának legismertebb művei a fővárosban az Operaház, a Várkert Bazár és a Várkert-kioszk a Fővámház, a Festetics-palota és a Károlyi-palota. Számos vidéki kastélyt is ebben a stílusban tervezett, különösen említésre méltó az ókigyósi Wenckheim-kastély, vagy a francia hatást mutató turai Schossberger-kastély.

Ybl munkásságában stílusával kivételesen képez a klasszicizáló lipótvárosi bazilika, amelynek építését Hild halála után vette át. (Forrás: Hild-Ybl Alapítvány: Ybl Miklós, 1991–1992.) Rendkívüli igényességgel kidolgozott terveit – a nem megvalósult munkákkal együtt – a Fővárosi Levéltár, az Országos Levéltár és a Kiscelli Múzeum őrzi.

A Hegyvidéket is gazdagítja

Ybl Miklós munkássága. Felfedező sétánkat kezdjük a Budakeszi úton! A 36/b számú, parkosított telken csodálhatjuk meg a helyreállított, romantikus, szabadon álló, magassági szintes Rózsa-villát. Mivel nem maradt fenn eredeti terv és írásos anyag, az épület előtörténete csak feltételezhető a levéltári kutatások alapján: 1843–1854 között épülhetett, építtetője Rózsa Lajos ügyvéd vagy Oszvald Antal nagykereskedő volt, aki 1852-ben lett az ingatlan tulajdonosa. Tervezője lehetett Hild József, de stílus alapján inkább Ybl Miklós vagy Feszl Frigyes.

A téglalap alaprajzú villa főhomlokzatának középrészét három árkádnnyal megnyitott loggia hangsúlyozza, az oldal-szárnyakon egy-egy félköríves záródású ikerablak nyílik. A loggiahoz teljes szélességben lépcsősor vezet fel. A hátsó homlokzat a főhomlokzat beosztását tükrözi,

Az Istenhegyi Szent László-templom

középen hármastorú ívezettel, bejárati ajtóval. Az oldalhomlokzatok a főhomlokzat oldal-szárnyainak architektúráját ismétlik meg. (Forrás: Komárik Dénes: Tudományos dokumentáció, 1970)

Ybl Ervin stíluskritikai alapon feltételezi, hogy a szerző valószínűleg Ybl Miklós volt: „A Vendramin-ablakos villa kompozíciója olyan tömör, stílusa olyan fegyelmű, hogy inkább lehetett Ybl a mestere, mint a szenvedélyesebb, önkényesebb Feszl. A belső megfelel a külsőnek. Ezenkívül a homlokzati loggia korinthusi oszlopainak fejezetét olyan quattrocentói bájjal formálták meg, hogy

feltétlenül a reneszánszra hajlamosabb Yblt feltételezhetjük tervezőjének.” (Forrás: Ybl Ervin: Ybl Miklós, 1956)

A villaépület évtizedeken keresztül pusztult, míg néhány esztendővel ezelőtt egy igazi műpártoló, Kovács Gábor tulajdonába került. Napjainkra kívül-belül megújult, korhű bútorok, a régi idők idézhető színes tapéták és a magyar festészet remekei láthatók benne, s 2010 óta kibérelhető rendezvények céljára.

Folytassuk a sétát a Béla király úton! A 30-as számú ingatlan ma kormányrezidencia, hajdan itt állt a Perger-villa, amely Perger Ferenc pesti kereskedő számára épült 1847–1848-ban Ybl terve szerint. A famunkákat Fleischinger ácsmester készítette.

E romantikus, faverandás, fűrészelt fadiszítást alkalmazó, úgynevezett „svájci ház” típusú 1840-es években jelent meg a nyaralóépítészetben. Alaprajza, tömegformálása hasonló a korábbi klasszicista villákéhoz, a téglalap alakú épülettömb főhomlokzatát timpannonnal záródó oszlopos tornác hangsúlyozta. A villához tartozó angolkert és gyümölcsös is igen figyelemreméltó volt. (Forrás: Branczik Márta: Magánvilágok, magánvilágok)

A villát valószínűleg az 1950-es években zajló építkezések során bontották le. A Vasárnapi Újság 1865-ös számait fellelve az ingatlanhirdetések között ezt találjuk: „A legszebb villa eladása a Svábhegyen. A tájéklag pompásan fekvő, néhai Perger Ferenc villája a budai hegyekben, tekintve annak pazar építési módorát s mesterkezéssel készített elődízítését, e hirdetésünk bevezető föliratát tökéletesen igazolja.”

A Diana utcára érkeve a Templom téren magasodik az Istenhegyi Szent László-templom. Az 1850-es évek elején a Svábhegyen lakó neves közéleti személyiségek – báró Eötvös József, Jókai Mór, Döbrentey Gábor – kápolnaépítés igényével választmányt alapítottak és gyűjtést kezdeményeztek. A tervet a divatos bécsi építész, Romano von Ringe (1818–1882) készítette. Egyes források a bejárat mellett tábla felíratát szerint a kápolnát Ybl Miklós építette, aki ek-

A Széchenyi-kilátó az 1930-as években

kor már népszerű és sokat foglalkoztatott szakember volt.

A mintegy harminc évig létező kápolna romantikus stílusban, a környéken álló „svájci házak” mintájára készült, díszes faoromzattal, középkorias, bélietes kapuval, egyterés belső térrel, nyeregterével. A bejárat felett karcsú fatorny emelkedett – írja 1855-ben a Vasárnapi Újság. Ekkor a kápolna már tető alatt volt, az építési munkák lelassultak, a belső kialakítás még hiányzott. 1857 májusában a választmány a császárhoz fordult támogatásért. A másik feltételezés szerint ekkor került kapcsolatba az építővel Ybl Miklós, az épület befejezéséhez így ő csak részletegldásokat adott.

A kápolnát 1860-ban szentelték fel, 1884-ig állt fenn eredeti állapotában. A torony faszerkezetének tönkremenetele miatt 1866-ban restaurálták, átalakították, a főhomlokzat díszesen faragott faoromzatát a toronnyal együtt elbontották. A bejárat elé kőből és téglából támpillérekkel gyámolított, karcsú torony épült, túszerű toronysisakkal.

A korábbi kápolna templommal alakult át, ekkor készült belül a faanyagú kórus, a mennyezetre pedig álboltozat került. Az időközben elkallódott oltárkép helyére Stetka Gyula ma is látható, Szent László ábrázoló képét helyezték ki. (Forrás: szlp.hu)

Képzletbeli sétánk befejezéseként a Széchenyi-emlék úton, a Rege út torkolatánál lévő Széchenyi-kilátóhoz érkezünk. Az Ybl Miklós tervét alapján készült egykori gloriattét 1898-ban hoz-

ták ide, eredetileg a Városligetben, a Hősök terén 1868-ban fűrt artézi kút fölött állt. Ma a Hegyvidék közismert emlékműve.

A nyolcszög alaprajzra szerkesztett, rusztkus falazatú alépitmény feletti teraszra kétoldalt széles, balusztrádos korlátú lépcső vezet fel. A lépcsők indításánál álló oszlopokat Budapest címere díszíti. Az alépitmény tengelyében a hármastorú ablaknyílást félköríves parkány zárja.

A terasz közepén magasodik a kőből falazott, henger alakú, lépcsőzetes kupolával fedett felépitmény, amelynek tetején emelke-

szik a kútház kétszárnyú, csilgáldíszes bronzajtájához. Az előtte kialakított, támfallal övezett platon állt az eredeti szobor, amelyet 1891-ben Stróbl Alajos készített, és 1977-ben nyoma veszett.

A főhomlokzaton, a félköríves orommezőben felirat olvasható: „Széchenyi István gróf, a legnagyobb magyar dicsőségére Ybl Miklósnak ezt az alkotását az artézi kúttól idehozták 1898-ban Márkus József főpolgármester, Halmos János polgármester idejében. Átépitették 1926-ban Ripka Ferenc Dr. főpolgármester, Sipőcz Jenő Dr. polgármester idejében.” (Forrás:

A Rózsa-villa a Budakeszi úton

dik a harang formájú, gazdagon díszített fém zászlórúdtartó. A homlokfal előtt, a lépcsőkarok között ívelő egykori medence ma virágágy, közepén, az 1860-as emlékkő tetején Széchenyi 2004-ben felállított bronz mellvédszobra látható.

A túloldalon a lejtő felől lépcső-

muemlekm.hu, Salamin András: Hegyvidéki utcanév-lexikon)

Ybl Miklós korának újító mestere volt, nem tett különbséget kis és nagy feladat között. Munkássága napjainkban is meghatározó nemzeti és európai kincs.

Összeállította: Beőthy Mária építész

A Déli pályaudvartól indult, és a Hegyvidék rosszul ellátott területeit járta több mint egy évtizeden át

Napjainkban a számos üzlet, bevásárlóközpont mellett házhoz szállítási szolgáltatások is a vásárlók rendelkezésére állnak, negyven évvel ezelőtt azonban

még messze nem volt ekkora a kényelem, a kerületben is akadnak olyan „fehér foltok”, amelyek ellátatlannak számítottak. A mozgó ABC-t azért találták ki,

hogy az e helyeken élők könnyen hozzájuthassanak friss kenyérhez és tejhez.

A mozgó ABC nem más volt, mint egy Ikarus busz, amelynek a

Ikarus buszban gurult az ABC

belső terét boltta alakították, hűtőpulttal, kenyeres ládákkal. A guruló üzletben minden alapvető élelmiszer- és háztartási cikket kínáltak, mindig friss termékeket tartottak benne, sőt, rugalmasan alkalmazkodott az igényekhez: rendelést is lehetett leadni.

A speciális szolgáltatás 1977-ben indult be, két Ikarus 260-as típusú busz járta a hegyvidéki utcákat, mindkettő a Déli pályaudvar alsó szintjén, a Vérmező felé eső oldalon működő nagy ABC-től kezdte meg útját. A megállók a Gaál József út és Tusnádi utca sarkán, a Pethényi és Istenhegyi út sarkán, a Városháza út és a Józsa Béla utca (ma: Alsó- és Felső Svábhegyi út) találko-

zásánál, valamint a Szilassy úti lakótelepnek voltak. A 2-es számú járat a Rác Aladár út és Bazin utca sarkán állt meg először, majd a Koszta József–Nagysálló utca-kereszteződésben, aztán a Somorjai–Fűrj utca-sarok, végül pedig a Kálló esperes utca-

Mindig friss termékeket árultak

Hegyfalja út-sarok következett. A felsorolt állomásoknál fekvő, akkoriban ellátatlan területek ma már szerencsére jól kiépültek, tömegközlekedéssel könnyen megközelíthetők.

A mozgó ABC-t úgy reklámozták mint a legmozgékonyabb kereskedelmi formát, és hangsúlyozták, hogy ez nem házhoz szállítás, tehát a busz ebben az esetben nem szállítóeszköz, hanem maga a bolt. Az Ikarus hátsó ajtaja volt a bejárat, a megvásárolni kívánt árut kosárba lehetett pakolni, ahogy egy igazi üzletben, majd a busz elején, a pénztárnál kellett fizetni és az első ajtón leszállni.

A mozgó ABC a nyolcvanas években egyre inkább háttérbe szorult. Bár egyes helyeken még a kilencvenes évek elején is látni lehetett a járműveket, mára végleg eltűntek a Hegyvidék útjairól.

B. A.